

კოლხთა და ღერბენტის მცველ ქართველ მუომართა გამოსახულებანი ებსტორფის მსოფლიოს რუკაზე

გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ ებსტორფის მსოფლიოს რუკა შუა საუკუნეთა დასავლეთევროპული კარტოგრაფიის ერთ-ერთ შედეგად ითვლება. და, რაღა თქმა უნდა, წინამდებარე სტატიაში შუა საუკუნეთა დასავლეთევროპულ კარტოგრაფიაზე დეტალური ლაპარაკის არც საშუალება და არც აუცილებლობა არ არის. ერთადერთი, მხოლოდ შევეხები მის 'სოგად ნიშნებს'.

შუა საუკუნეთა ქრისტიანული კარტოგრაფია იწყება დაახლოებით მეხუთე საუკუნეში და გრძელდება მეთოთხმეტე საუკუნის დამდეგამდე. ამ დროიდან შემორჩენილია მთლიანობაში ოთხასამდე მცირე ზომის რუკა და ორი დიდი რუკა, ებსტორფისა და პერეფორდის მსოფლიოს რუკები.

შუა საუკუნეების მსოფლიოს რუკა იძლევა ველტიბილდს, რომელიც რელიგიური რწმენითაა განპირობებული. შუა საუკუნეთა ადამიანის ველტიბილდი არის მთლიანად თავის თავში დახურული. ყოველივე შექმნილი და, საერთოდ, რაც ხდება, ღმერთის ერთიანი განგების განუყოფელი ნაწილია. რუკებიც უმეტესწილად რელიგიური პოზიციიდან დანახული სამყაროს ისტორია უფროა, ვიდრე ქვეყნიერების რეალური გეოგრაფიულ-კარტოგრაფიული სურათი, და, ამდენად, კარტოგრაფიაც და ისტორიოგრაფიაც თეოლოგიის, ბიბლიის ეგზეგეტიკის დამხმარე მეცნიერებებია. ამ პოზიციიდან მსოფლიოს რუკების გამოსახვა ბიბლიის ხელნაწერებსა და საღვთო წერილის კომენტარებში დასაშვები ხდება. ეს კარტოგრაფია უაღრესად არის ორიენტირებული ტრადიციაზე. ადრე შუა საუკუნეებიდან მოყოლებული, ფაქტიურად მთელი შუა საუკუნეების განმავლობაში სქემა უცვლელი რჩება. რუკების სიმბოლიკას უბრალო მნახველი ვერ გაიგებდა. შესატყვისი განათლების არმქონეთათვის ეს რუკები მხოლოდ ღამის სურათებად რჩებოდა. დიდი ადგილი ეთმობოდა ბიბლიურ მასალას, ასევე – მოციქულთა საქმიანობის ადგილებს.

ყოველგვარ ზომათა მიმართებაზე უარის თქმა შუა საუკუნეთა რუკის ძირითადი ნიშანია. ამასთან, შუა საუკუნეების რუკებზე კონკრეტული ადგილები მუდამ მათდამი მინიჭებული მნიშვნელობის მიხედვითაა დახატული. ამიტომ წმინდა მიწა ყოველთვის არანეველებრივად დიდადაა გამოყოფილი. შუა საუკუნეთა მსოფლიოს რუკები ორიენტირებულია აღმოსავლეთზე.

შუა საუკუნეების რუკებზე ყველა რეგიონს ერთგვარად შესატყვისი თვისებები მიეწერება. აღმოსავლეთი განასახიერებს სითბოს, სინათლის, სიკეთის რეგიონს. მზის ამოსვლისას სინათლის ყოველდღიური დაბადება აღმოსავლეთს აქცევს სამოთხის, ქრისტეს, ცხონების ადგილად. სამხრეთიც ასევე გახლავთ სითბოს, სინათლის, სულიწმინდის მხარე. ჩრდილოეთი არის სიცივის, წყვდიადის, ბოროტის, ეშმაკის სამყოფელი. დასავლეთიც სიცივის, წყვდიადის, სიკვდილის რეგიონია,

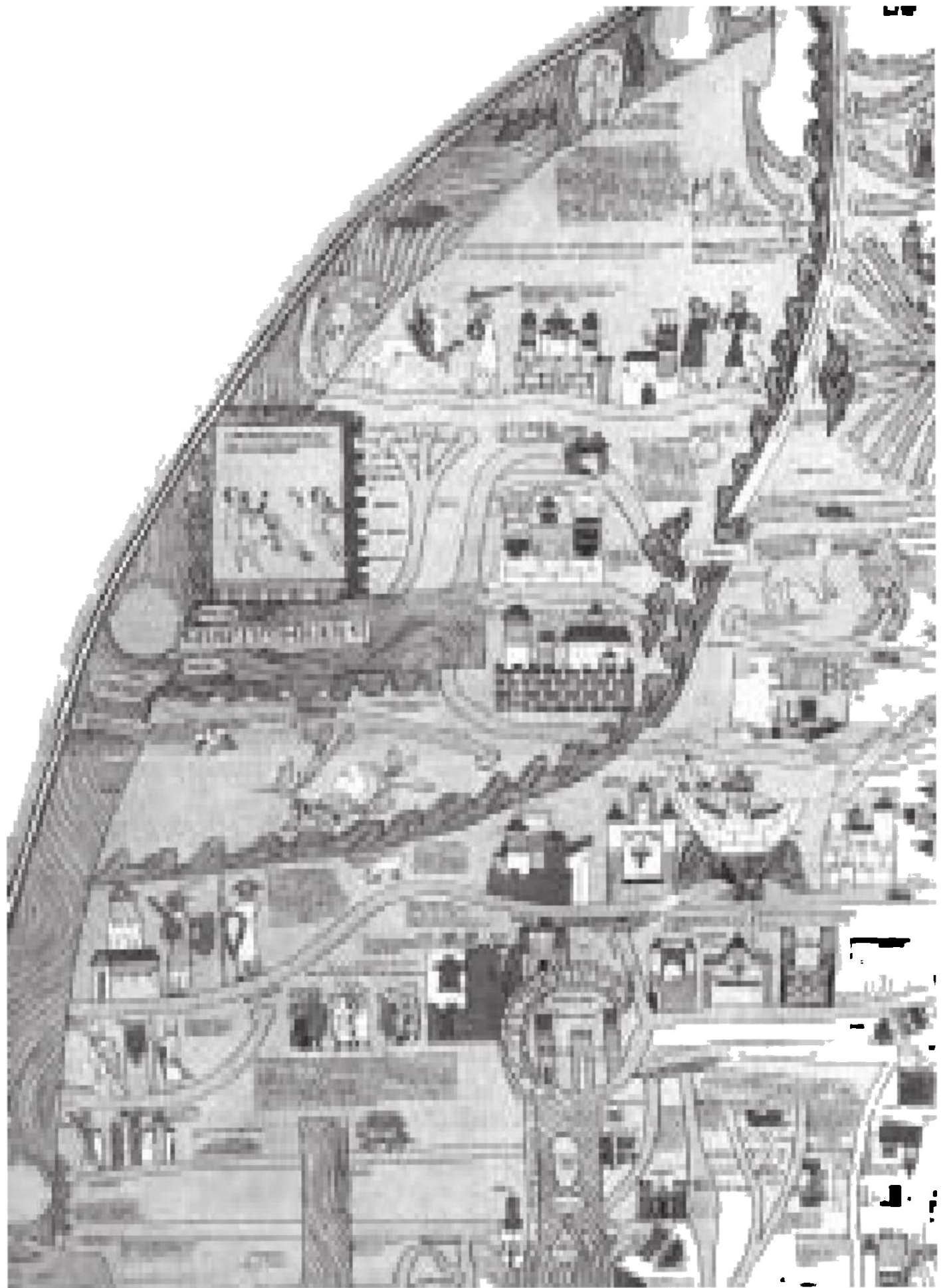
¹ შუა საუკუნეების და ადრეული ახალი დროის დასავლეთევროპულ კარტოგრაფიასთან დაკავშირებით გამოსადებული მაქვს ნაშრომი, რომელიც, იმედია, ახლო მომავალში გამოიცემება. აღნიშნულ წიგნში დეტალურად მიმოვიხილა შუა საუკუნეების ევროპულ რუკებზე საქართველოსთან დაკავშირებულ მასალებს, აგრეთვე ადრეული ახალი დროის ევროპულ პორტოლანებს. სახელმწიფო სიმბოლიკაზე ამჟამად გამართულ დისკუსიასთან დაკავშირებით საინტერესო უნდა იყოს, რომ ექვსი დასავლეთევროპული პორტოლანის მიხედვით, შუა საუკუნეთა საქართველოს სახელმწიფო დროშა გახლავთ თეთრ ფონზე გამოსახული ხეთი წითელი ჯვარი.

„სახეგრის სსხეგრის ხეც

„სსხეგრის“ — „სსხეგრის“ — რ(რ) ვ“ ხეგრის ქხეც“ — „რ7 სეხეგრის“ {სსეგრ | ვ „რსრ
 „„სს, {რ „ვეხ“, რს ვ“სეხეგრის ხეგრის ს — ვ, რ(რ7 — ტ’ — უ(რ ზრ“ზრუ“, რს ვ—ვე“ვე|7
 }ტ’ — რზ’, რს — ხ(რ {ზ-|ვსეგრ {‘რ’ ვხრს „ზ“) • უ(რ7 „ვეხეგრ“ „ვეტრ’ ტვ(რს, რ—ზ’7 ხზ“
 ხეგრის ყ“}” — {რ „რს „|ვ „ვეხეგრ—ვე „ზ—ვეტ’ ს ვ“სსეგრ {‘ვე| რ“უ(ტ’, |ვ8
 ხეცე„, „ვე“სსეგრეუ(ხ’ რ ყ’კ’|ტრ’ უ(ხეგრ — „ტხეგრ „ვე—, ვ ხზ“ ვხ „ვეტრ’ — { | ს7
 უ, რ—ვეხს . ხეტ(რსეგრ ხხრ’ — „რხეგრ | ხეტრ—რყ—ზ’ ფტფსრზ—რს „ვე“ხეგრ(რ7 ხზ“ {რ•
 |ვე|ტრის ვ—ვეტ’ „ფეგრზი ვ(რ)“ „ვე8 ვ“რს ყ“|“7 ‘უ(რ ს“ვე“რს „|ს“ს „უ(“ს|“რ—|
 ”რტ. ტ’ რ7 ტრ’ ვხ’ ვყრ უ(რხეტ’ ვ(ვ—|ვ „ვეტ’ ხეც“8

სსეგრ

სიმბოლო იმისა, რომ ამ სამყაროში ყველაფერს თავისი ბოლო აქვს. ანუ რეალური სამყაროს ყოველი ნაწილი ერთგვარად სულიერ სამყაროზე იღებს ორიენტაციას, სულიერი სამყაროს გამოხატულებაა. ამ მხრივაც შუა საუკუნეთა კარტოგრაფია მთლიანად რელიგიურ-ქრისტიანულ მსოფლმხედველობას ემყარება.

შუა საუკუნეთა მსოფლიოს რუკები, როგორც წესი, მონასტრებში იქმნებოდა. აღნიშნული რუკების ფაქტიურად ყველა ავტორი სასულიერო პირია. პროფესიონალი კარტოგრაფები უმთავრესად ჩნდებიან პორტოლანების ეპოქის დადგომასთან ერთად. რუკები დაერთვოდა ხოლმე სამონასტრო ან კათედრალური სკოლების ეგრეთ წოდებულ სასკოლო წიგნებს: ისიდორ სევილიელს, ბედა ვენერაბილისს, სალუსტიუსს, მაკრობიუსს.

აზიისა და აფრიკის დიდი ნაწილები აღნიშნული კარტოგრაფისათვის ტერა ინკოგნიტად რჩება. ამიტომ თავიანთთვის უცნობ მხარეებს ერთმანეთთან აერთებდნენ, ინდოეთსა და ეთიოპიაში ძირითადად სოლინუსის, ისიდორ სევილიელის, „ფიზიოლოგუსის“ თუ სხვა წყაროთა საფუძველზე ათავსებდნენ ათასგვარ სასწაულებრივ არსებებს თუ მონსტრუალურ ადამიანებს.

ევროპული კარტოგრაფიის მკვლევარი ფონ დენ ბრინკენი შუა საუკუნეების რუკას უწოდებს მსოფლიოს ქრონიკას, სადაც ერთმანეთთანაა გადაჯაჭვული ქრისტიანული ისტორია და მსოფლიო ისტორია. აღექსანდრიასთან შუა საუკუნეთა რუკების ავტორები ჯიუტად ათავსებენ აღექსანდრიის შუქურას, მიუხედავად იმისა, რომ თუნდაც მეხუთე ჯვაროსნული ლაშქრობიდან კარგად ეცოდინებოდათ, რომ შუქურა აღექსანდრიასთან არ დგას. რუკებზე ჭარბადაა ანტიკური სახელები. დიდი ხნის წინ გამქრალი პართელთა სამეფო ყველგან ფიგურირებს. არსად არ ნანს კამბალეკი, ანუ პეკინი, მაშინ როდესაც თითქმის ყველა რუკაზე გამოსახულია ტროა.

მიუხედავად იმისა, რომ ყველაფერს ქრისტიანულ მსოფლმხედველობას უქვემდებარებენ, გარკვეულწილად მაინც ანტიკური გეოგრაფიული ცოდნის ტყვეობაში არიან. რუკებზე მოთავსებულ ინფორმაციაში დიდი ნაწილი უჭირავს ანტიკურობიდან შემორჩენილ ცოდნას, ოღონდ ეს ყველაფერი ქრისტიანული მსოფლმხედველობის წნეხშია გატარებული. როგორც წესი, რუკების უმრავლესობას თან დაერთვის ლეგენდათა მთელი კომპლექსი. ლეგენდებს რუკებზე ათავსებდნენ ხან მხოლოდ ტექსტის, ხან მარტო სურათის, ხან კიდევ ორივეს კომბინაციის სახით. შუა საუკუნეთა კურტუაზული რომანის სიუჟეტები აღნიშნულ რუკებზე არ ჩნდება, რადგან ისინი არ ერგებოდნენ სასულიერო ავტორთა მსოფლმხედველობას.

ქვეყნიერება იყოფოდა სამ კონტინენტად, ძირითადად ბიბლიურ პრინციპზე დამყარებით, რომ მსოფლიო გაიყო ნოეს სამ შვილს შორის. ეს დაყოფა რუკებზე ხშირად გეომეტრიული სიზუსტით არის ხოლმე მოცემული.

მაგალითად, აზია შუა საუკუნეების დასავლეთევროპულ კარტოგრაფიაში ეკუთვნის ხემს. აზიის დიდი ნაწილები შუა საუკუნეთა კარტოგრაფისათვის უცნობი სივრცეა. აქცენტი კეთდება წმინდა მიწასა და ბიბლიურ ადგილებზე. უკიდურეს აღმოსავლეთში თავსდება სამოთხე, ხან აღმოსავლეთის ოკეანეში არსებული კუნძულის სახით, ხან კიდევ – კონტინენტზე მდებარე, ოღონდ ნებისმიერ შემთხვევაში ადამიანისათვის მიუვალი. უკიდურეს ჩრდილოეთში განალაგებდნენ გოგის და მაგოგის აპოკალიპტიკურ ხალხებს, რომლებიც სამყაროს დასარულის მოახლოებისას ჯებირებს გადმოლახავენ და საზარელ ნგრევას დაატეხენ ქვეყნიერებას. მანამდე ისინი დამწვევდუღნი არიან მაღალი კედლების იქით, კავკასიის მთების გადაღმა, სადაც ისინი ნაკეტა აღექსანდრე მაკედონელმა, რითაც მან ადგილი მოიპოვა ქრისტიანულ საკრალურ ისტორიაში და შუა საუკუნეების მსოფლიოს რუკაზე თავისი გამოჩენის ლეგიტიმაცია მოახდინა. შუა საუკუნეების ევროპა ამ ხალხთა

წინაშე პირდაპირ მისტიურად ძრწის. გოგის და მაგოგის ლეგენდა სათავეს იღებს უხეკიელთან (38-39) და იოანეს გამოცხადებაში (20, 7-8). ეს ლეგენდა ისლამმაც აითვისა და მან დიდი გავრცელება პოვა ყურანის 18 სურის (93-96) საფუძველზე. რომლის მიხედვითაც დულკარნაინმა, ანუ ისლამის ალექსანდრე მაკედონელმა ჯუჯის და მაჯუჯის საზარელი ხალხები სამყაროს უკიდურეს ბნელ კუთხეში ჩაკეტა. გოგის და მაგოგის ხალხების წინაშე შუა საუკუნეთა ისლამურ სამყაროშიც ისეთსავე მისტიურ შიშს ეხედებით, როგორსაც იმდროინდელ ევროპაში. მე-16 საუკუნეშიც კი გოგის და მაგოგის ხალხები ხშირად რუკების განუყოფელ ნაწილს შეადგენენ.

მონღოლების შემოჭრა გარკვეულ გავლენას ახდენს კარტოგრაფიაზე, მაგრამ არა იმდენს, რაც მოხალღნელი იყო ამ ტრანსკონტინენტალური კავშირების ფონზე. შუა საუკუნეთა კარტოგრაფიის ზოგადი სქემა ფაქტიურად უცვლელი რჩება.

აქვე შედარებით დეტალურად შევეხები ებსტორფის მსოფლიოს რუკას². ეს რუკა შექმნილია გერმანიაში¹. ებსტორფის მონასტერი მდებარეობს გერმანიაში, ქვემო საქსონიის მხარეში, ქალაქ პანოვერის მახლობლად. ებსტორფის მონასტერი დაარსდა მეთორმეტე საუკუნეში. ებსტორფი გახლდათ ბენედიქტელთა მონასტერი. რეფორმაციის დროს გადააკეთეს ქალთა მონასტრად და ქალთა მონასტრადვე რჩება დღემდე.

რუკის დიამეტრი სამნახევარი მეტრია. მისი ავტორი უცნობია. ვარაუდობენ, რომ ალბათ ბენედიქტელი ბერი უნდა ყოფილიყო. რუკის სიმაღლე იყო 3.58, ხოლო სიგანე – 3.56 მეტრი. ფიქრობენ, რომ, ვიდრე საუკუნეთა განმავლობაში ფერები სიხასხასეს დაკარგავენ, რუკა გაცილებით ღამაზი იქნებოდა და ასევე რიგი ფერების აღდგენა, რომელთაც შუა საუკუნეებში იღებდნენ გარკვეული კომბინაციებით, დღესაც კი დიდ სირთულეებთან არის დაკავშირებული.

ებსტორფის რუკის ხელახალი აღმოჩენის ისტორია ამგვარია. დაახლოებით 1830 წელს რუკა ებსტორფის მონასტრის ერთ-ერთ სათავსში იპოვა შარლოტე ფონ ლასპერგმა. რუკა პირველად მოხსენიებულია 1832 წელს გაზეთ “პანოვერშე ცაიტუნგში”. რუკის პირველი ხსენება ეკუთვნის პასტორ აიხელს. შემდეგ ის საჯაროდ გამოიფინა ებსტორფის მონასტერშივე. მაგრამ ერთ-ერთმა დამთვალიერებელმა ამოჭრა და მოიპარა რუკის ზედა მარჯვენა მხარის საკმაოდ მოზრდილი

² ებსტორფის მსოფლიოს რუკის მოტანილი ვარიანტები, რუკა მთლიანი სახით და ქართველების გამოსახულების გადიდებული დეტალი იხილეთ: Ivan Kupcik. Alte Landkarten. Von der Antike bis zum Ende des 19. Jahrhunderts. Hanau. 1980.

¹ ებსტორფის რუკასთან დაკავშირებული მასალების მიმოხილვისას ვემყარები შემდეგ ავტორებს: Anna-Dorothee von den Brincken. Mappa mundi und Chronographia. Studien zur imago mundi des abendländischen Mittelalters. In: Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters. 24. 1968. გვ. 118-186. Hanno Beck. Geographie. Europäische Entwicklung in Texten und Erläuterungen. München. 1973. გვ. 63. Konrad Miller. Die Ebstorkarte, eine Weltkarte aus dem 13. Jahrhundert. Stuttgart und Wien. 1900. Leo Bagrow. R. A. Skelton. Meister der Kartographie. Berlin. 1963. გვ. 52. Georges Grosjean. Rudolf Kinaucer. Kartenkunst und Kartentechnik. Vom Altertum bis zum Barock. Bern. 1970. გვ. 23-24. Walter Rosien. Die Ebstorkarte. Hannover. 1952. Hartmut Kugler. Die Ebstorkarte. Ein europäisches Weltbild im deutschen Mittelalter. In: Zeitschrift für Deutsches Altertum und Deutsche Literatur. 116. 1987. 1-29. Konrad Miller. Die Ebstorkarte. Stuttgart und Wien. 1903. Konrad Miller. Mappaemundi. Die ältesten Weltkarten. 5. Die Ebstorkarte. Stuttgart. 1896. Ein Weltbild vor Columbus. Die Ebstorkarte. Interdisziplinäres Colloquium 1988. Herausgegeben von Hartmut Kugler in Zusammenarbeit mit Eckhard Michael. Weinheim. 1991. Jörg-Geerd Arentzen. Imago mundi cartographica. Studien zur Bildlichkeit mittelalterlicher Welt- und Ökumenekarten unter besonderer Berücksichtigung des Zusammenwirkens von Text und Bild. München. 1984. გვ. 140-147. Anna-Dorothee von den Brincken. Kartographische Quellen. Welt-, See- und Regionalkarten. Brepols. 1988. გვ. 32. Herma Kliege. Weltbild und Darstellungspraxis hochmittelalterlicher Weltkarten. Münster. 1991. გვ. 87-89.

ნაწილი. ამის მერე რუკა სასწრაფოდ გადაიტანეს ქალაქ პანოვერში და ის საჯაროდ აღარ გამოუყენებიათ. რუკა მოათავსეს სამშობლოს არქივში (Vaterländisches Archiv).

ეხსტორფის რუკის პანოვერში გადმოტანის შემდეგ რუკის პირველ აღწერას იძლევა რაინდი ბლუმენბახი 1834 წელს. 1835 წელს არსდება ქვემო საქსონიის ისტორიული გაერთიანება და ეხსტორფის რუკაც სამშობლოს არქივიდან ინაცვლებს აღნიშნულ გაერთიანებასთან და მათთანვე რჩება შემდგომ ხანებშიც. 1888 წელს ეხსტორფის რუკას ბერლინში გაუკეთდა რესტავრაცია. 1891 წელს დაიბეჭდა ატლასი რუკის რეპროდუქციით, რომელიც დღეს ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობას წარმოადგენს. ამის შემდეგ კონრად მილერი აქვეყნებს რუკის ზუსტ ასლსა და მისთვის დართულ გამოკვლევას. რუკის ზუსტი, იმავე ზომის ასლი დაცულია აგრეთვე ქალთა მონასტერ ეხსტორფში. ეხსტორფის რუკა განადგურდა 1943 წლის 8-9 ოქტომბერს ქალაქ პანოვერის დაბომბვისას.

ეხსტორფის მსოფლიოს რუკა სავარაუდოდ თარიღდება 1235 წლით. არსებობს მოსაზრებები, რომლებიც ეხსტორფის რუკის შექმნის თარიღს 1300 წლის ახლო ხანებში ათავსებენ. ეხსტორფის რუკის შექმნის ინიციატორად მიიხსენივენ გერვაზიუს ტილბერიელს. გერვაზიუსი სწორედ 1235 წლის ახლო ხანებში სათავეში ედგა ეხსტორფის მონასტერს. გერვაზიუსის ნაშრომში "Otia imperialia", რომელიც მეცამეტე საუკუნის პირველ მეოთხედში შეიქმნა, სწორედ უდიდესი ადგილი ეთმობა აღმოსავლეთის საოცრებათა აღწერას (სხვათა შორის, გერვაზიუსის ერთ-ერთი მთავარი წყარო გახლავთ შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპაში მეტად პოპულარული ძეგლი, იბერიის მეფე ფარსმან ქველის წერილი რომის იმპერატორ ადრიანესადმი. აღნიშნული წერილის ქართულ თარგმანსაც უახლოეს ხანში გამოვაქვეყნებ). ეხსტორფის მსოფლიოს რუკა, ისევე როგორც პერეფორდის მსოფლიოს რუკა, ამკობდა ეკლესიის საკურთხეველს.

ეხსტორფის რუკის უცნობი ავტორი რუკაზე მუშაობისას ემყარებოდა შემდეგ ავტორებსა და ნაწარმოებებს: ისიდორ სევილიელი, ოროზიუსი, კონსორიუს აუგუსტოდუნენზისი, ადამ ბრემენელი, გერვაზიუს ტილბერიელი, ეთიკუს ისტერი, „ტროას რომანი“, „ალექსანდრეს რომანი“. მთლიანობაში ეხსტორფის რუკაზე მოცემულია 1200-მდე ლეგენდა. ამ მხრივაც ყველაზე მდიდრულია შუა საუკუნეების რუკებს შორის.

თუ დავაკვირდებით, ეხსტორფის რუკის ზედა ბოლოში მოთავსებულია მაცხოვარის თავი, მარჯვენა და მარცხენა მხარეებზე – ხელები, ხოლო ქვედა ბოლოში – ფეხები. ეხსტორფის რუკაზე მაცხოვარის გამოსახულებასთან დაკავშირებით ორი შეხედულება არსებობს: ან რუკის ავტორს სურდა ეჩვენებინა, რომ ქვეყნიერება იგივე მაცხოვარის სხეულია, ან კიდევ დედამიწის მიღმა მდგარ მაცხოვარს ერთგვარად ხელებით უჭირავს მთელი ქვეყნიერება. წმინდა ვიზუალური თვალსაზრისით ალბათ პირველი ვარაუდი უფრო გამართლებული უნდა იყოს. ეხსტორფის რუკის ავტორი ფაქტიურად მთელ სამყაროს უნდა მოიაზრებდეს მაცხოვარის ჯვარცმულ სხეულად.

ეხსტორფის რუკა მდიდარია მრავალგვარი გამოსახულებებით. ამ მხრივ შუა საუკუნეთა ყველა რუკაზე გაცილებით ღამაზია. ყოველ რეგიონში რუკის ავტორი ათავსებს მისი წარმოდგენით აღნიშნული რეგიონისათვის დამახასიათებელ ცხოველს (მაგალითად: კაპადოკიაში – ცხენს, ინდოეთში – თეთიყუშს, მაროკოში – სპილოს...).

ეხსტორფის რუკის განლაგება ტრადიციულად მისდევს შუა საუკუნეების მსოფლიოს რუკების მოდელს. ქვეყნიერებას შემორკალავს მსოფლიო ოკეანე ცალკეული კუნძულებით. რუკის ქვედა მარცხენა კუთხეში მოთავსებულია ევროპა. ევროპასა და აფრიკას შორის ქვემოდან იჭრება ხმელთაშუა ზღვა. ხმელთაშუა ზღვა პალესტინასთან უხვევს მარცხნივ, მიდის ჩრდილოეთით, სადაც ღამის

ინდილოეთის ოკეანეს ებჯინება, შემდეგ აკეთებს ბოლო მოხვევას და ეს გახლავთ შავი ზღვა. რუკის ზედა მარჯვენა მხარიდან კონტინენტში ასევე იჭრება მსოფლიო ოკეანის ყურე. ეს არის ინდიოეთის ოკეანე, სპარსეთის ყურე და წითელი ზღვა გამთლიანებული. საზღვარი ინდიოეთის ოკეანეს, სპარსეთის ყურესა და წითელ ზღვას შორის ძლიერდობით გაირჩევა.

ევროპა. ებსტორფის რუკაზე განსაკუთრებით დეტალურადაა ის მხარე გამოსახული, სადაც რუკა შეიქმნა, ანუ ქვემო საქსონია, ლუნებურგისა და პანოვერის შემოგარენი. ხმელთაშუა ზღვის ცენტრში მონანს დიდი კუნძული, სიცილია. სიცილიის ახლოს ხმელთაშუა ზღვა ორ ყელად იჭრება კონტინენტში და საკმაოდ მკვეთრად გამოყოფს ბალკანეთის ნახევარკუნძულს. ბალკანეთის ნახევარკუნძულის ქვემოთ გამოსახულია სამკუთხედის ფორმის მქონე აპენინის ნახევარკუნძული.

აფრიკა. აფრიკას უკავია ქვედა და ზედა მარჯვენა მეოთხედების დაახლოებით ნახევარი. ნილოსი ტრადიციულად მოედინება ზემოდან, ანუ აღმოსავლეთიდან, და აღექსანდრიასთან ჩადის ხმელთაშუა ზღვაში. მდინარებისას, ისევე როგორც, მაგალითად, ფსალმუნის მსოფლიოს რუკაზე, აქაც ქმნის ორ შუამდინარეთს. ნილოსის სამხრეთით, მთელი კონტინენტის გასწვრივ, მოთავსებულია მეორე მდინარე, სავარაუდოდ ისევე ნილოსი (ნილოსის ამგვარ გაორებას ხშირად ვხვდებით შუა საუკუნეთა რუკებზე. ამის მიზეზი გახლდათ ის, რომ ნილოსის ზედა მდინარების შესახებ უადრესად ბუნდოვანი, უფრო სწორად, არანაირი წარმოდგენა არ ჰქონდათ შუა საუკუნეების ევროპელებს).

მთელი უკიდურესი სამხრეთი აფრიკა რუკაზე დასახულია ეთიოპიად. ყველა საოცარი არსება, რომლის შესახებაც რუკის ავტორს ინფორმაცია გააჩნდა, მოთავსებულია ინდიოეთსა და ეთიოპიაში, უმთავრესად მაინც ეთიოპიაში. ინდიოეთში ავტორი განაღმაგებს კინოკეფალებს, ანუ ძაღლისთავიანებს, იხტიოფაგებს, ანუ თევზის მჭამელებს, საოცარ ცხოველებს, ურსხულებს. აღნიშნული ზღაპრული არსებანი ჯერ კიდევ ანტიკურ ბერძნებთან უდიდესი პოპულარობით სარგებლობდნენ და პირველად მათ ქტესიასა და მეგასთენესთან უნდა ეხვედებოდეთ.

ეთიოპიაში, აფრიკის კონტინენტის უკიდურესი სამხრეთი ნაწილის მთელ გაყოლებაზე, მოთავსებულია საოცარ ადამიანთა (უცხვიროები, უპიროები, ცალფეხები, რომლებიც ამ ერთ უზარმაზარ ფეხს მზისაგან სასრდილობლად იყენებენ) მთელი ამქარი. აქაც ვხვდებით იხტიოფაგებს, რომელთაც აღექსანდრე მაკედონელმა აუკრძალა თევზის ჭამა (თუ რატომ, არ ვიცით). ეს მონსტრუალური რასები ებსტორფის რუკაზე არც ნეგატიურ ელემენტს ატარებენ, არც პოზიტიურს. რუკის ავტორი ერთგვარად ნეიტრალურად იძლევა მის ხელთ არსებულ ინფორმაციას საოცარი ხალხების შესახებ. თან იმდენად გაიტაცა, ეტყობა, ამ მონსტრუალური რასების თემამ, რომ, სხვა რუკებისაგან განსხვავებით, ისინი ერთ შრედ კი არ მოათავსა უკიდურეს სამხრეთში, არამედ ეგვიპტეს ჩამოაკლო გარკვეული ტერიტორია და იქვე განაღმაგა შედარებით მცირე ზომის შრედ მონსტრუალური რასების დანარჩენი ნაწილი. ეთიოპიაშივეა საოცარი ჩიტი პელიკანი.

აზია. ტრადიციულად შუა საუკუნეების კარტოგრაფიისათვის, ებსტორფის რუკაზეც აზიას უდიდესი ადგილი უკავია. აზიის ზედა მარჯვენა მხარეს, აღმოსავლეთის ოკეანედან შემოჭრილ ინდიოეთის ოკეანესთან მონანს საკმაოდ მოხრდილი ცარიელი ადგილი. ეს გახლავთ ის ნაწილი, რომელიც მეცხრამეტე საუკუნის პირველ ნახევარში უცნობმა დამთვალიერებელმა ამოჭრა, როდესაც რუკა გამოფენილი იყო ებსტორფის მონასტერში. რუკის ცენტრში მოთავსებულია არაბუნებრივად დიდი პალესტინა. აქვეა იერუსალიმი მაცხოვარის გამოსახულებით ცენტრში. პალესტინის ოდნავ ზემოთ და მარცხნივ, ვერტიკალურად მოთავსებულია მცირე ზომის მთაგრეხილი, საიდანაც მოედინებიან ევფრატი და ტიგროსი, რომელთა

მდინარეა ასე თუ ისე კორექტულადაა რუკაზე მოცემული. შუამდინარეთში მოხანს ბაბილონის გოდოლი, რომლის ყველა სართულს სხვადასხვა ფერი აქვს. ტიგროსის შემდეგი დიდი მდინარეა ინდი. ინდი მოედინება ჩრდილოეთით მდებარე კავკასიონიდან, პორიზონტალურად კვეთს მთელ აზიას და ჩადის ინდოეთის ოკეანეში. შესაბამისად, ინდს გადაღმა მდებარე მთელი სივრცე მოაზრებულია ინდოეთად და ეს ზუსტად შეესატყვისება გვიან ანტიკურ და შუა საუკუნეების ევროპულ გეოგრაფიულ მონაცემებს, როდესაც ინდოეთს დასავლეთიდან საზღვრავს მდინარე ინდი და ასურეთი (ასურეთი ებსტორფის რუკაზეც მდინარე ინდს ემიჯნება), ჩრდილოეთიდან – კავკასიის მთა, აღმოსავლეთიდან – აღმოსავლეთის ოკეანე, ხოლო სამხრეთიდან – ინდოეთის ოკეანე, ან აღმოსავლეთის თუ სამხრეთის ოკეანის ყურე.

უკიდურეს აღმოსავლეთში მოთავსებულია მაკხოვარის თავი. მაკხოვარის თავის გამოსახულების გვერდით, მარცხნივ, ვხედავთ სამოთხის სურათს. სამოთხეში სიცოცხლის ხესთან ჩანან ადამი და ევა. ადამიანები სამოთხეში, ბუნებრივია, არ ცხოვრობენ და სამოთხე გარშემორტყმულია ზეცამდე ასული, ცვეცხლოვანი კედლით. ადამის მარცხნივ მოცემული ოთხი პატარა და ღურჯი ხაზი გულისხმობს სამოთხის ოთხ მდინარეს. ანუ, ებსტორფის რუკის მიხედვით, ოთხი ბიბლიური მდინარე გამოდის სამოთხიდან, იკარგება მიწაში და შემდეგ ქვეყნიერების სხვადასხვა ადგილას ამოხეთქავს.

მაკხოვარის თავის გამოსახულების მარჯვნივ ვხედავთ მოვარისა და მზის ხეებთან მდგომ ალექსანდრე მაკედონელს, რომელიც თავისი მომავლის წინასწარმეტყველებას ელოდება. აქედანაც ჩანს, რა მყარად ეჭირა თავისი ადგილი შუა საუკუნეთა ქრისტიანულ მსოფლმხედველობაში ალექსანდრე მაკედონელს, რაკი შუა საუკუნეთა კარტოგრაფია ალექსანდრე მაკედონელის სურათს სამოთხის უშუალო სიახლოვეს ათავსებს (ეს გარემოებაც მყარ ლიტერატურულ ტრადიციას ემყარება. „ალექსანდრეს რომანის“ ერთი ვარიანტის, ეგრეთ წოდებული „სამოთხის გზის“ მიხედვით მთელი მსოფლიოს დაპყრობის შემდეგ ალექსანდრე მაკედონელმა სამოთხის დაპყრობაც მოინდომა, რაც ვერ შეძლო, და ამის შემდეგ უარი თქვა წარმართულ ამპარტავნებაზე და იმ სათნოებებით შეიმოსა, რომლებსაც შემდგომში ქრისტიანობა თავის კუთვნილად აცხადებდა). საერთოდ, ალექსანდრე მაკედონელი რუკაზე ათჯერაა მოხსენიებული, უფრო სწორად, ალექსანდრე მაკედონელთან დაკავშირებული ღეგენდების ციკლიდან რუკაზე ათამდე მოტივს ვხვდებით (ხიდი არაქსზე, გოგის და მაგოგის ნაკეტილი ხალხები, მოვარისა და მზის ხეები...). ებსტორფის რუკის ბოლომდე გაგება შუა საუკუნეებშიც შეუძლებელი იქნებოდა იმ მნახველისათვის, ვინც საფუძვლიანად არ იცნობდა „ალექსანდრეს რომანს“.

მკვლარი ზღვის ზემოთ, პალესტინის ოდნავ მარჯვნივ, მოთავსებულია არაბეთის ნახევარკუნძული. ღეგენდა იძლევა ფენიქსის ისტორიას. მოცემულია აგრეთვე ფენიქსის დაწვისა და ფერფლიდან აღდგომის სურათი. აქვეა განთავსებული ზუსტი ტოპოგრაფია ებრაელთა ეგვიპტიდან გამოსვლისა. მესოპოტამიას და სპარსეთს ქვემოდან საზღვრავს ეფურატი, ზემოდან – ინდი. მათ შორისაა მოქცეული, როგორც ითქვა, ტიგროსი. ასურეთი მოთავსებულია ტიგროსის ორივე მხარეს. იქვეა ქალაქები ასური, ნინეფია და არბელა, რომელიც ალექსანდრე მაკედონელის დარიოსზე გამარჯვებამ გახადა შუა საუკუნეებისათვის ცნობილი. ბაბილონის მარცხნივ მდებარეობს სუზიანა. სუზასთან წარწერა გვამცნობს, რომ აქ არის კიროსის სასახლე, თეთრი ქვით ნაგები და ოქროს სვეტების მქონე. უფრო მდინარე ინდისკენ მოთავსებულია მიდია. აქვე თავისი ადგილი აქვს პართიასაც. ყველა ადგილთან მოცემულია უამრავი ღეგენდა, დაკავშირებული ანტიკურ თუ შუა საუკუნეების ისტორიასთან, ზღაპრულ-ფანტასტიურ ამბებთან. აღნიშნულ ღეგენდათა აქ

განხილვის ადგილი, რა თქმა უნდა, არ არის.

ერთადერთი, მოკლედ შევეხები ინდოეთის რამდენიმე საოცრებას. აღესანდრე მაკედონელის ქვემოთ, მარჯვნივ გამოსახულნი არიან გიმნოსოფისტები, რომლებიც დიდიდან სადამომდე უყურებენ მცხუნვარე მზეს, რათა მომავალი განჭვრიტონ. მათ გვერდით რუკა წარმოადგენს კინოკეფალებს, ანუ ძაღლისთავიანებს მშვილდითა და ისრით. გვერდზე საოცარი ცხოველი Eale, რომელსაც აქვს ცხენის ტანი, ტახის კბილები, სპილოს კუდი და ერთი წერტის სიგრძე ეშვები. ზემოთ გამოსახულია გრიფონებისა და ურსხულების გამო მიუვალი თქროს მთები. შემდეგ მოდის ჯიხვის მოტივი (Steinbock, Ibex), რომლის ღეგენდა ნაწილობრივია შემორჩენილი, ხოლო სურათი რუკის იმ ნაწილზე იყო, რომელიც ხელახალი აღმოჩენის შემდეგ ებსტორფის მონასტერში ერთ-ერთმა დამთვალიერებელმა მოიპარა. რუკის ღეგენდის მიხედვით, ჯიხვი ცხოვრობს უმაღლეს კლდეებზე და მისი ორი რქა გააზრებულია როგორც ძველი და ახალი აღთქმის თანხმობა. აქედანაც ნანს, როგორ არის რუკა მთლიანად ქრისტიანული მსოფლმხედველობით გამსჭვალული. ეს მოტივი აგრძელებს ადრექრისტიანული „ფიზიოლოგუსის“ ტრადიციას, რომელიც შუა საუკუნეთა ევროპაში უადრესად პოპულარული იყო. „ფიზიოლოგუსი“ არის ბუნების აღწერა. მაგრამ ბუნების ნებისმიერი მოვლენა, ცხოველი თუ ფრინველი განიმარტება როგორც საკრალური მნიშვნელობის მქონე. ანუ ბუნებას თავისთავადი ღირებულება და მნიშვნელობა კი არა აქვს, არამედ ყოველი მისი ნაწილი გამოხატავს ზეციურ-ქრისტიანულ ჭეშმარიტებებს (მაგალითად, უხსენებელი გამოხატავს წარმართებსა და ერეტიკოსებს).

ახლა გადავიდეთ რუკის წყნთვის საინტერესო, ზედა მარცხენა ნაწილის განხილვაზე (რუკის ამ მონაკვეთზე საუბრისას ვიყენებ უკვე არა ებსტორფის მთლიან რუკას, არამედ გადიდებულ დეტალს).

მთელ ჩრდილოეთ აზიას ებსტორფის რუკაზე შემოსაზღვრავს კავკასიის მთა⁴. კავკასიონის იქით ვხედავთ კასპიის ზღვას, რომელიც ჩრდილოეთის ოკეანიდან იჭრება ხმელეთში⁵. ჩრდილოეთში მოთავსებული არიან გოგისა და მაგოგის ხალხები, კავკასიონს გადაღმა აღექსანდრე მაკედონელის მიერ ნაკეტილნი. ებსტორფის რუკაზე აღნიშნულ ადგილას გაკეთებული წარწერაც ასევე გვამცნობს, რომ გოგისა და მაგოგის ხალხები კავკასიის გადაღმა ნაკეტა აღექსანდრე მაკედონელმა და ისინი ჯებირებს გადმოანგრევენ ანტიქრისტეს გამოსწინასას. გოგისა და მაგოგის სამყოფელი ტოპოგრაფიულად ნეიტრალური ზონა არ არის. შუა საუკუნეთა ადამიანებისათვის ის გახლავთ ერთგვარი „ბოროტების ცენტრი“, ღმერთის საწინაამდგეო რეგიონი. ეს შეფასება ფაქტიურად ვრცელდება ებსტორფის რუკაზე კავკასიის გადაღმა გადაჭიმულ მთელ სივრცეზე, რომელიც სკეითიად მოიხსენიება რუკის ავტორის მიერ. რეგიონი სავსეა საზარელი ხალხებით (Massageti, Derbees...), კაციჭამია ცხენისფეხება ანთროპოფაგებით, ასევე კაციჭამია თურქებით. გოგისა და მაგოგის საცხოვრებელის გვერდითაა მოთავსებული პირკანიაც. კასპიის ზღვის ზემოთ ნაკეტილი გოგისა და მაგოგის გამოსახულება მოცემულია რუკაზე, სადაც გოგისა და მაგოგის წარმომადგენლები პირდაპირ კანიბალიზმით არიან დაკავებულნი.

⁴ შუა საუკუნეების დასავლეთევროპელი გეოგრაფიული ველტბილდის მიხედვით, რიგ შემთხვევაში, კავკასიის მთა იწეება შავ ზღვასთან და გადაჭიმულია აღმოსავლეთის ოკეანემდე.

⁵ ასევე შუა საუკუნეების დასავლეთევროპელი გეოგრაფიული ველტბილდის მიხედვით, კასპიის ზღვა არის არა ტბა, არამედ მხოლოდ და მხოლოდ ჩრდილოეთ ოკეანის (!) ყურე. კარტოგრაფიაში ეს სურათი უცვლელია მეთოთხმეტე საუკუნის დასაწყისამდე. კასპიის ზღვა პირველად ტბად არის გამოსახული პიეტრო ვესკონტეს 1320 წლის მსოფლიოს რუკაზე. ვესკონტეს დროს უკვე კარგადაა ცნობილი მასალა, რომელიც მეცამეტე საუკუნის მეორე ნახევრიდან ეარაყორუმის მიმართულებით მოგზაურ ევროპელებს ეკუთვნით.

კავკასიონს გადმოღმა მხარეს დაახლოებით შემდეგი სურათია. რუკის დეტალის მარჯვენა კიდეში, კავკასიონს აქეთ, მონანს არარატის მთა, ზედ ნოეს კიდობანი, შიგნით ნოე (რომელიც მუდამ დრმადმოხუც ადამიანად წარმომედგინა, აქ კი ნოე საკმაოდ ახალგაზრდად გამოიყურება) და მტრედი, რომელსაც სასიხარული ცნობა მოაქვს ნოესთვის. არარატის მთის და ნოეს კიდობანის ზემოთ მიედინება მდინარე, რომელიც ერთგვარად ხერგტს კავკასიის მთას და ჩადის კასპიის ზღვაში. ეს მდინარე სავარაუდოდ უნდა იყოს არაქსი. არარატის მთის და ნოეს კიდობანის ქვემოთ ვხედავთ მეორე მდინარეს, ჩრდილოეთის ოკეანისაკენ რომ მიდის. ეს მდინარე, არც მეტი, არც ნაკლები, უნდა იყოს მტკვარი. აღნიშნულ მდინარესა და კავკასიის მთას შორის ვხედავთ ალბანური ძაღლის გამოსახულებას, რომელსაც ლეგენდა საკმაოდ დეტალურად ეხება⁶. რუკაზე მიწერილი ლეგენდა ასევე გვამცნობს, რომ ალბანეთში ცხოვრობს 26 ხალხი. ალბანური ძაღლის შემდეგ ვხედავთ ორი შეიარაღებული ქალის გამოსახულებას. ესენი არიან ამორძალთა დედოფლები მარპესია და ლამპეტა, იქვეა მათი ციხე-სიმაგრე.

ამორძალთა დედოფლების ქვემოთ ჩანს ციხე-სიმაგრის აღმნიშვნელი გამოსახულება, იქვეა ორი შეიარაღებული მეომარი. ეს არის კასპიის კარები, ანუ დერბენტი. ქალაქ დერბენტთან (civitas Terbant) მოცემულია ლეგენდა, რომ ეს ხალხი პირკანიელებთან მუდმივ ბრძოლაშია, რათა პირკანიელებმა ჯებირები არ გადმოარღვიონ და ქვეყნიერება არ გააუდაბურონ. აღნიშნული ერის საილუსტრაციოდ მოცემულია ამ ორი მეომარის გამოსახულება, რომლებიც დერბენტთან სადარაჯოზე დგანან. დერბენტის მეომართა კომპოზიციას სავარაუდოდ ეკუთვნის ქვემოთ მოთავსებული მესამე მეომარის სურათიც.

ეპსტორფის რუკაზე დატანილია აგრეთვე კოლხეთის სამეფო, კოლხების, ოქროს საწმისის, მეფე აიეტის (Oeetas), ქალაქ დიოსკურიის, მდინარე ფაზისის გამოსახულებით. სამი ლეგენდა მოკლედ ეხება აღნიშნულ საკითხებს. ზედა ლეგენდა ამბობს, რომ მეცნიერები კოლხეთში ათავსებენ ოქროს საწმისს, რომელიც მოიპოვა იასონმა, რაც ტროას ომის დაწყების მიზეზი გახდა. მეორე ლეგენდა ახასიათებს თვითონ ოქროს საწმისს, რომელიც არგონავტებმა იასონის ხელმძღვანელობით მოსტაცეს მეფე აიეტს. მესამე ლეგენდაში ლამპარაკია ქალაქ დიოსკურიის დაარსებაზე.

კოლხების ციხე-სიმაგრე მდებარეობს შავი ზღვის ზედა, აღმოსავლეთ კიდესთან. ოღონდ იქვე შავი ზღვის ამ ნაწილს რუკის ავტორი არცთუ მაინცდამაინც ზუსტად უწოდებს კიმერიის ზღვას. კოლხების ციხე-სიმაგრეზე ჩანს ოქროს საწმისის გამოსახულება თეთრ ფონზე. რას აღნიშნავს მის მარჯვნივ მოთავსებული გამოსახულება ციხე-სიმაგრეზე, ნემთვის გაურკვეველია. ვერძისა და ოქროს საწმისის გამოსახულება კიდევ ერთხელაა იქვე მოცემული, კოლხების და ლეგენდის წარწერის ქვემოთ. ციხე-სიმაგრის მარცხნივ წარმოდგენილია კოლხების გამოსახულება. ოღონდ აქ სავარაუდოდ ბერძნებიც არიან მოთავსებულნი.

ეს არის მრავალფიგურიათა კომპოზიციის, შედგება სამი ნაწილისაგან. მარცხენა ნაწილი აერთიანებს სამ ფიგურას. ცენტრში და მარჯვნივ თითქოს მეტი ფიგურებია. ესენი არიან კოლხები. მარცხენა სამი ფიგურა შესაძლოა იყვნენ ბერძნები. სამი მარცხენა ფიგურაც კოლხები რომ არ არიან, ეს თითქოს კომპოზიციიდანაც უნდა ჩანდეს. ცენტრალურსა და მარჯვენა ფიგურებს აერთიანებთ ნაცმულობის სტილისტიკაც და მათ ერთგვარად უკავიათ დამხედურის პოზიცია სამი მარცხენა ფიგურის მიმართ. ხილთ სამი მარცხენა ფიგურა ისეა გამოსახული, რომ თითქოს

⁶ „ალექსანდრეს რომანის“ წყალობით ალბანელებისა და მათი უზარმაზარი ძაღლების თემატიკა საკმაოდ პოპულარულია შუა საუკუნეების კარტოგრაფიაში. ინდოეთისკენ მსვლელობისას მაკედონელი ალბანელებსაც დაამარცხებს.

ისინი კოლხებთან მოდიან.

აქ კიდევ შევეხები რუკის ერთ წარწერას კოლხებთან დაკავშირებით. კავკასიონის მთა მოიცავს სკვითეთსაც და კასპიის ზღვასაც და საზღვრავს ინდოეთს ჩრდილოთიდან. რუკაზე გაკეთებული წარწერა გვამცნობს, რომ კავკასიონი აღმოსავლეთში იწყება სერების (ჩინეთის) ზღვასთან და თითქმის ევროპამდე გადაჭიმული. კავკასიის მთაზე ცხოვრობენ ამორძალები, მასაგეტები, კოლხები და სარდები (სარმატები). ეს წარწერა ერთი გარემოებითაცაა ჩვენთვის საინტერესო, რომ კავკასია თითქმის ევროპამდე გადაჭიმული. ეს რუკაზეც კარგად ჩანს და ფაქტურად საქართველოს ტერიტორია ებსტორფის რუკაზე არც აზიას ეკუთვნის და არც ევროპას. ებსტორფის რუკაზე საქართველოს ტერიტორიას უკავია ერთგვარად შუალედური ადგილი ევროპასა და აზიას შორის.

დერბენტის მცველ მეომრებში, ცხადია, მხოლოდ ქართველები შეიძლება იგულისხმებოდნენ. კასპიის კარების, ანუ დერბენტის მცველებად შუა საუკუნეების დასავლეთ ევროპელები მთიაზრებენ ერთადერთ ერს, ქართველებს. არც ერთი სხვა ერისათვის შუა საუკუნეების დასავლეთევროპულ ველბილდს დერბენტის, ან საერთოდ კასპიის, თუ კავკასიის კარების დაცვის ფუნქცია არ მიუნიჭებია. ქართველები კასპიის კარების მცველებად თუ ჩაკეტილი ხალხების გადმოღმა მცხოვრებლებად მთიაზრებიან შემდეგ ევროპულ ცნობებში (მათი აქ ციტირების ადგილი, სამწუხაროდ, არ არის): წმინდა საფლავის კანტორი ანსელუსი⁷, კიოლნის ტაძრის სქოლასტიკოსი ოლივერუსი⁸, ვინცენც დე ბოვე⁹, მარკო პოლო. ამ ტრადიციას აგრძელებს დასავლეთევროპული კარტოგრაფიაც. მაგალითად, ლამბერ დე სენ-ომერის მეთორმეტე საუკუნის რუკაზე ლაზების, ანუ ქართველების ერი იცავს გოგის და მაგოგის გადმოსასვლელს¹⁰.

ამ შემთხვევაში არც იმას აქვს პრინციპული მნიშვნელობა, ებსტორფის რუკა 1235 წლისთვისაა შექმნილი (ეს შეხედულება გაცილებით უფრო დამაჯერებელია), თუ – 1300 წლის ახლო ხანებში. 1235 წლისათვის დერბენტი თავისთავად საქართველოს სამეფოშია და ანსელუსის ცნობისა თუ ლამბერ დე სენ-ომერის მსოფლიოს რუკის (ანსელუსის ცნობა ან ლამბერ დე სენ-ომერის რუკა დარიალს გულისხმობს თუ დერბენტს, ამ შემთხვევისათვის პრინციპული მნიშვნელობა არა აქვს, რადგან ორივეგან გოგის და მაგოგის გადმოსასვლელზეა ლაპარაკი და შესაძლოა მეთორმეტე საუკუნის ეს ორი ინფორმაცია ასე დეტალურად დარიალსა

⁷ ზურაბ ავალიშვილი, ჯვაროსანთა დროიდან. თბილისი. 1989. გვ. 17-21. Migne. Part

⁸ Die Schriften des Kölner Domscholasters, späteren Bischofs von Paderborn und Kardinal-Bischofs von S. Sabina Oliverus. Herausgegeben von Dr. Hoogewey. Tübingen. 1894. (Historia Damiatina). გვ. 232-233. Anna-Dorothee von den Brincken. Die „Nationes Christianorum Orientalium“ im Verständnis der lateinischen Historiographie (von der Mitte des 12. bis in die zweite Hälfte des 14. Jahrhunderts). Köln. 1973. გვ. 109-110. ასევე: Anna-Dorothee von den Brincken. Islam und Oriens Christianus in den Schriften des Kölner Domscholasters Oliver (+ 1227). In: Orientalische Kultur und Europäisches Mittelalter. Berlin. New York. 1985. გვ. 86-102. ფონ დენ ბრინკენის აღმოსავლეთის ქრისტიანი ხალხების შესახებ დაწერილ წიგნზე სამოცდაათიანი წლების „ლიტერატურულ საქართველოში“ რეცენზია გამოაქვეყნა ვინა ჯაფარიძემ. იმის შემდეგ, თუ რაიმე არ გამოძრია, ამ წიგნზე გამოხმაურება არ შემხვედრია. უადრესად სასურველია აღნიშნული წიგნის თარგმნა, რადგან, გარდა ქართველებისა, აღმოსავლეთის ქრისტიანი ხალხის მკვლევარისათვის ისედაც საინტერესო მასალაა წიგნში მოტანილი.

ოლივერუსის, თიტმარის, მარინო სანუელის და რიგ სხვა ევროპულ ცნობებს ქართველების შესახებ, რომლებიც, თუ არ ვცდები, ჩვენთან ასევე უცნობია, და რომელთა უმრავლესობის შესახებ ფონ დენ ბრინკენს მითითებული აქვს, აგრეთვე ახლო მომავალში გამოაქვეყნებ.

⁹ Anna-Dorothee von den Brincken (1973). გვ. 112-113. Vincentius Bellocensis. Speculum Historiale. Graz. 1965. გვ. 1264, მიხეილ თამარაშვილი, ქართული ეკლესია დასაბამიდან დღემდე. თბილისი, 1995. გვ. 473-474.

¹⁰ Konrad Miller. Mappae mundi. Die ältesten Weltkarten. Stuttgart. 1895. ტ. 3. ტაბულა 4.

და დერბენტს ვერ ასხეავენბდეს. მთავარია, რომ აქ ლაპარაკია ნაკეტილი ხალხების გამოსასვლელის და(კვაზე) თანახმად დასავლეთ ევროპელებისათვის ეს მეთორმეტე საუკუნის დასაწყისიდან ცნობილია. შავ და კასპიის ზღვებს შორის მდებარე მთელი სივრცე რომ საქართველოდ მოიაზრება დასავლეთევროპელთათვის 1300 წლისთვისაც, ამას კარგად მოწმობს მარკო პოლოს ცნობაც, სადაც ლაპარაკია საქართველოს სამეფოზე და ამ სამეფოში მდებარე კასპიის კარებზე, მარკო პოლოსთან ყოველგვარი ეჭვის გარეშე მხოლოდ დერბენტზე, და არა დარიალზე¹¹.

დერბენტის მცველთა ქართველობას ებსტორფის რუკაზე ადასტურებს ტანისამოსიც, სახელდობრ, ქუდები. სახურველია, რომ ამ ქუდების საკითხს აქ უფრო დეტალურად შევეხეთ. დერბენტის მცველთა ორ მეომარს ახურავს მაღალი ქუდები. ასეთივე მაღალი ქუდები ახურავს კოლხების კომპოზიციაში მარჯვენა სამ ფიგურას. ოღონდ კოლხების აღნიშნულ ქუდებსა და დერბენტის მცველების ქუდებს შორის ერთი მცირე განსხვავებაა. დერბენტის მცველების ქუდები, ასე ვთქვათ, სწორად ადის ზემოთკენ, ამასთან, მარცხენა მცველის ქუდს დაყვება ქობა, ხოლო მარჯვენა სამი კოლხის ქუდი, მართალია, დაახლოებით იგივე სიგრძისაა, რაც დერბენტის მცველთა ქუდები, მაგრამ სამივე კოლხის ქუდი ბოლოვდება ერთგვარი მოხრილი ბოლოთი, ჭვინტით. ეს განსაკუთრებით კარგად ნანს მარჯვნიდან მესამე ფიგურასთან კოლხების გამოსახულებაში. ამასთან, მარჯვნიდან მეორე კოლხის ქუდზე დატანებული ქობა უფრო ფართო და სქელი ნანს, ვიდრე იგივე ქობა მარცხენა დერბენტის მცველის ქუდზე.

ებსტორფის რუკის შექმნამდე რამდენიმე დასავლეთევროპელი წყარო გვიდასტურებს, რომ ქართველები ატარებენ ერთი წერთის სიგრძის მაღალ ქუდებს. ეს წყაროებია მეთორმეტე საუკუნის დასასრულის მეხუთე ანონიმი¹², მეცამეტე საუკუნის პირველი ნახევრის ანონიმი გინდაც 1235 წლის მერე წერდეს, მაინც ებსტორფის რუკის ანალოგიურ ინფორმაციას გვაძლევს ქართველთა გრძელი ქუდის შესახებ¹³, ხოლო მთავარი წყაროა გერმანელი პილიგრიმი თიტმარი, რომლის ცნობაც დაახლოებით 1217 წლით თარიღდება (თიტმარს, არ არის გამორიცხული, ეს ქუდი თვითონ ხურებოდა, რადგან ქართველი ბერის ტანისამოსით წავიდა აკონიდან სინას მთაზე, თუკი ქართველი ბერებიც ატარებდნენ ამგვარ ქუდებს, რაც ძალიან საგარაუდოა. სხვათა შორის, უაღრესად მნიშვნელოვანი ფაქტია: 1217 წელს გერმანელი პილიგრიმი პალესტინიდან სინას მთაზე მიდის ქართველი ბერის ტანისამოსით, რათა შეძლებისდაგვარად უსაფრთხოდ მიაღწიოს დანიშნულების ადგილას)¹⁴. თიტმარის ცნობა იმით არის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი, რომ, ებსტორფის რუკის ავტორის მსგავსად, თიტმარიც გერმანელია და, ამგვარად, უშუალო დამაკავშირებელი რგოლი ნნდება ქართველთა ქუდებს და ებსტორფის

¹¹ Marco Polo. Von Venedig nach China. Stuttgart. 1972. გვ. 42-45 იხილეთ ასევე მარკო პოლოს ძველი გერმანული თარგმანი: Der Mittelhochdeutsche Marco Polo. Herausgegeben von Ed. Horst von Tschamer. Berlin. 1935. გვ. 4 ასევე: Die Reisen des Marco Polo nach der toskanischen „Ottimo“-Fassung von 1309. Erstmals ins Deutsche übertragen durch Ulrich Koppen für den Propyläen Verlag. Frankfurt am Main. 1971. Marco Polo. Von Venedig nach China. Neu herausgegeben und kommentiert von Theodor A. Knust. Stuttgart. 1983. Die Reisen des Venezianers Marco Polo im 13. Jahrhundert. Bearbeitet und herausgegeben von Dr. Hans Lemke. Hamburg. 1907.

¹² Anna-Dorothee von den Brincken (1973). გვ. 103. იხ. ასევე: Drei mittelalterliche Pilgerschriften. Herausgegeben und erklärt von Wilhelm Anton Neumann. In: Österreichische Vierteljahrsschrift für katholische Theologie. 5. 1866. გვ. 260-261. ასევე: The Library of the Palestine Pilgrims' Text Society. ტ. 6 London. 1897. გვ. 28-29

¹³ Anna-Dorothee von den Brincken (1973). გვ. 107.

¹⁴ Mag. Thietmari Peregrinatio. Ed. J. C. M. Laurent. Hamburg. 1857. გვ. 20. 51. ასევე: Anna-Dorothee von den Brincken (1973). გვ. 108. ასევე: Johann de Piano Carpini. Geschichte der Mongolen und Reisebericht. 1245-1247. Übersetzt und erläutert von Dr. Friedrich Risch. Leipzig. 1930. გვ. 274 შენ. 2.

რუკის ავტორს შორის. რა თქმა უნდა, ეს ქუდები თეორიულად ამ რუკის ავტორსაც შეეძლო ენახა, მაგრამ ამგვარი დაშვება მხოლოდ ვარაუდი იქნებოდა, თიტმარის შემთხვევა კი უკვე პირდაპირ არგუმენტს გვაძლევს. ქართველთა ქუდებს ასევე ახსენებს უაკ დე ვიტრი¹⁵. ეს ცნობაც ასევე ებსტორფის რუკის შექმნამდელ პერიოდს მიეკუთვნება. მეთოთხმეტე საუკუნის დასაწყისში ქართველთა მაღალ ქუდებზე ლაპარაკობს მარინო სანუდო¹⁶. სხვათა შორის, ეს ქუდის ფაქტორი ებსტორფის რუკაზე იმასაც ადასტურებს, რომ დასავლეთევროპელთათვის კოლხები რაღაც აბსტრაქტული ხალხი კი არ იყო, ანტიკურობაში მცხოვრები, არამედ კოლხები აქ პირდაპირ არიან გაიგივებულნი ქართველებთან.

მეთორმეტე საუკუნიდან ქართული ქუდის შესახებ მასალა ასევე ფაქტიურად მყარდება ბიზანტიური წყაროებითაც. ბიზანტიაში ქართული ქუდებით და ტანსაცმლით სიარული არისტოკრატიის ნაწილთან და ერთ-ერთ იმპერატორთან ფაქტიურად მოდაა და კარგი ტონია.

მეთორმეტე საუკუნის ბიზანტიელი ავტორი ევსტათი თესალონიკელი მოგვითხრობს 1185 წელს სიცილიელი ნორმანების მიერ ბიზანტიური თესალონიკეს აღყაზე. ქალაქის დამცველთა მეთაური, სტრატეგოსი დავით კომნენოსი ევსტათი თესალონიკელის აღწერით ყოველად უნიჭოდ უძღვებოდა ქალაქის დაცვის საქმეს. ევსტათი მის ტანისამოსსაც აღგვიწერს:

„ხშირი იყო დღეები, როგორც სასტიკი ომის წინ, ისე ამ ომის უმწვერვალეს საფეხურზე, რომ იგი არავის უნახავს არც იარაღასხმული და საომრად გამზადებული, არც ჯიშიან ცხენზე ამხედრებული. ჯორი მიათრევედა მას ახლებურ შარვალში და სანდლებში გამოწყობილს. თავზე ეხურა იბერიულ ყაიდაზე უცხოური წითელი ქუდი: ის ხომ ბარბაროსებმა შეამზადეს და შეარქვეს, როგორც მოეწონათ, მრავალნაკეციანი და იმნაირად შენაოჭებული ქვევით, დანარჩენ ქობაზე (შემოვლებაზე), რომ სახის გარშემო ჩამოვლებული ნებიურად იცავს მზისაგან“¹⁷.

კვლავ ევსტათი თესალონიკელის ცნობა უკვე ანდრონიკე კომნენოსის შესახებ:

„... ჩააცვებს მეფობის შესაფერისი წადები, თუმცა მას არც კი გაუშევერია ფეხები, თავზე მოახვიეს დიადემა და მოგლიჯეს კვამლისფერი თავსაბურავი, რომელიც მას ღაზეთიდან მოეტანა ომის სანიშნოდ, რომ აპირებს კვამლში გაახვიოს, მას შემდეგ, რაც გადასწვავს ყველაფერს, ხოლო ამის მაგიერ დაახურეს წითელი, რითაც მიუთითებდნენ იმაზე, რომ სისხლით მორწყავს იქაურობას, მას შემდეგ, რაც სასიკვდილო განაჩენს გამოუტანს ბევრს“¹⁸.

ბიზანტიელი ისტორიკოსი ნიკეტა ხონიატე ასევე ანდრონიკე კომნენოსის ჩაცმულობაზე:

„მას შემდეგ, რაც ყველანი გადავიდნენ გაღმა ანდრონიკესთან, ბოლოს გადავიდა მასთან პატრიარქი თეოდოსიცი, თანაც ახლდნენ წარჩინებული სასულიერო პირები.

¹⁵ Jacobi de Vitriaco. Libri Duo. 1597. Repr. 1971 (Historia Orientalis). გვ. 156-157. გრიგოლ ფერაძე. უცხოელ პილიგრიმთა ცნობები პალესტინის ქართველი ბერებისა და ქართული მონასტერების შესახებ. გამოსაცემად მოამზადა, შესავალი წერილი და დამატებითი შენიშვნები დაურთო გონა ჯაფარიძემ. თბილისი. 1995. გვ. 30. Anna-Dorothee von den Brincken (1973). გვ. 108-109. უაკ დე ვიტრის ცნობას ეხება აგრეთვე თამაზ ნატროშვილი: თამაზ ნატროშვილი. მაშრიყთ მადრიბამდე. თბილისი. 1974. ასევე: გია გელაშვილი, მზია მგალობლიშვილი, გიორგი პაიჭაძე. საქართველოს და ქართველების აღმნიშვნელი ტერმინები ევროპულ ენებში. კრებულში: საქართველოსა და ქართველების აღმნიშვნელი უცხოური და ქართული ტერმინოლოგია. თბილისი. 1993. გვ. 295-296

¹⁶ Marino Sanudo. Secreta Fidelium Crucis. Ed. Bongars. Gesta Die per Francos. ტ. 1. Hanau 1611. გვ. 184.

¹⁷ გეორგიკა. ბიზანტიელი მწერლების ცნობები საქართველოს შესახებ. ტ. 8. ტექსტები ქართული თარგმანითურთ გამოსცა და განმარტებები დაურთო სიმონ ყაუხჩიშვილმა. თბილისი. 1970. გვ. 15. ასევე შენიშვნა 2.

¹⁸ გეორგიკა. 1970. გვ. 16. ასევე შენიშვნა 1.

ანდრონიკემ რომ შეიტყო, რომ მის კარავს უახლოვდებოდა დიდი არქიელი, მაშინვე მიეგება მას; ჩაეცვა იისფერი სამოსი, წინ ჩაჭრილი, იბერიული ქსოვილისაგან შეკერილი, რომელიც მუხლამდე და დუნდულებამდე სწვდებოდა და კფარავდა ტანს ვიდრე მკლავამდე; თავზე ეხურა პირამიდული საბურავი, კვამლის ფურისა; ასე ჩაცმული ცხენის წლიქებთან დავარდა და ამხელა კაცი გრძლად გადაჭიმული იწვა¹⁹.

კვლავ ნიკეტა ხონიატე ანდრონიკე კომნენოსის ჩაცმულობის შესახებ:

„ანდრონიკეს მიმდევრებმა ორივე ხელი სტაცეს ანდრონიკეს, რომელიც ძალიან იპრანჭებოდა და კრებულსაც დასცინოდა, და დასვეს ოქროქსოვილ სარეცელზე, რომელზედაც მეფე ჯდებოდა. სხვებმა კიდევ მოხადეს თავიდან კვამლისფერი პირამიდული ქუდი და მოახვიეს მას ცეცხლისფერი, სხვებმა კიდევ ჩააცვეს სამეფო ტანსაცმელი“²⁰.

აქ ყველგან უნდა იგულისხმებოდეს ქართული ქუდები. რადგან ევსტათი თესალონიკელი ასახელებს ანდრონიკეს იბერიულ, ანუ ლაზურ ქუდს, ხოლო ნიკეტა ხონიატე ლაპარაკობს ანდრონიკეს იბერიულ ტანსაცმელზე. მართალია, ქუდზე არ ამბობს, რომ ის იბერიულია, მაგრამ ეს იგულისხმება კონტექსტითაც და ამას პირდაპირ აღსტურებს ევსტათი თესალონიკელის ტექსტი, სადაც ანდრონიკესთან დაკავშირებულ იგივე სცენაში, რომელსაც ნიკეტა ხონიატეც აღწერს და უბრალოდ პირამიდულ ქუდზე ლაპარაკობს, საუბარია ანდრონიკეს ლაზურ ქუდზე. აღწერა ამ მაღალი ქუდებისა ფაქტიურად ზუსტად თანხვედრა ერთმანეთს.

სიმონ ყაუხჩიშვილს აგრეთვე მოაქვს ნაწევები შალვა ამირანაშვილის სტატიიდან, სადაც ბიზანტიურ წყაროებში დაფიქსირებულ მაღალ იბერიულ ქუდს შალვა ამირანაშვილი ადარებს იმ მაღალ ქართულ ქუდს, რომელიც ახურავს იერუსალიმის ჯვრის ეკლესიაში გამოსახულ შოთა რუსთაველს²¹. ეს პარალელიზმი აშკარად შეიძნევა. აქვე შეიძლება გავიხსენოთ გიორგი სააკაძის ქუდი კრისტოფორო დე კასტელის ნახატზე. აღნიშნული ნახატის ქუდი ზედმიწევნით თანხვედრა ქობაზე მრავალნაკეციან, შენაოჭებულ და სახეზე ოდნავ ჩამოშვებულ ქუდს. ფაქტიურად რუსთაველის ფრესკით და კრისტოფორო დე კასტელის ნახატით ქართული ქუდის ორი ვარიანტი გვაქვს. ორივე პირამიდულია, ანუ მოყვანილობა ერთია. მაგრამ რუსთაველის ქუდი, ასე ვთქვათ, უფრო სადა მოყვანილობისაა, ხოლო სააკაძის ქუდი ერთგვარად რუსთაველთან დაფიქსირებული „კლასიკური“ ქუდის ვარიანტია ჩანს, უფრო გაფართოებული, გვერდებზე ჩამოშვებული ნაოჭებით. ბიზანტიურ წყაროთაგან ევსტათი თესალონიკელის აღწერა დავით კომნენოსის ქუდისა პირდაპირ თანხვედრა სააკაძის ქუდის მოყვანილობას. რაც შეეხება იგივე ევსტათი თესალონიკელთან და ნიკეტა ხონიატესთან ანდრონიკე კომნენოსის პირამიდულ ქუდს, ეს ქუდი თეორიულად სააკაძის ქუდსაც შეიძლება ჰგავდეს და რუსთაველის ქუდსაც. ნებისმიერ შემთხვევაში ორივე ქუდის საერთო მოყვანილობა იგივეა. მართალია, ორივე ბიზანტიულ ავტორთან უცხოური ტანსაცმელი ერთგვარად შეესატყვისება მათ მფლობელთა ნეგატიურ თვისებებს, მაგრამ ბიზანტიელი ისტორიკოსების ამ პირად განცდებს და ფსიქოლოგიურ დაკვირვებებს ჩვენთვის ამ შემთხვევაში პრინციპული მნიშვნელობა არა აქვს. ფაქტია, რომ ბიზანტიის იმპერატორისათვის და ბიზანტიელი წარჩინებულისათვის კარგი ტონია ქართული ქუდებისა და ტანსაცმლის ტარება. ამ მოვლენას შესაძლოა მეტი მასშტაბიც აქონოდა ბიზანტიაში, ყოველ შემთხვევაში კომნენოსთა საგვარეულოს წარმომად-

¹⁹ გეორგიკა. 1966. გვ. 124.

²⁰ გეორგიკა. 1966. გვ. 125.

²¹ გეორგიკა. 1966. გვ. 125. შენიშვნა 2.

გენლებთან. სიმპტომატურია, რომ ქართულ ქულებს და ტანისამოსს ატარებენ კომუნისტები, ანუ საქართველოს სამეფო კართან დანათესავებული საგვარეულო.

ეხსტორფის მსოფლიოს რუკაზე ფაქტიურად გვაქვს ქართული ქუდის ორივე ვარიანტი. დერბენტის მცველების ქუდები, განსაკუთრებით მარცხენა მცველის ქობიანი ქუდი, სტილისტიკით ჰგავს რუსთაველის ფრესკაზე დაფიქსირებულ ქუდს, ხოლო კოლხების ჰვინტიანი და ფართო ქუდები უადრეს სიახლოვეს ამუღავნებენ ვესტატი თესალონიკელის მიერ აღწერილ ბიზანტიელი დიდებულის დავით კომუნისტის ქუდთან და კრისტოფორო დე კასტელის მიერ დახატულ გიორგი სააკაძის ქუდთან.

აღნიშნული ანალოზი ადასტურებს, რომ ქართველთა დანარჩენი ტანისამოსიც ეხსტორფის რუკაზე აღებულია აქტუალური მონაცემების, ანუ, მაგალითად, პალესტინაში ნანახი ქარველი პილიგრიმების თუ მეომრების საფუძველზე. ამდენად, ეხსტორფის მსოფლიოს რუკაზე წვენს წინაშეა მეცამეტე საუკუნის ქართველთა ტანისამოსის გამოსახულება. პირადად მე ეს ტანისამოსი უადრესად ელევანტური მეჩვენება, მეომრებისა ც და კოლხებისა ც. თუკი ხელოვნებათმცოდნეები დაინტერესდებიან აღნიშნული თემით, ამ ტანისამოსის აღდგენა კომპიუტერული ტექნიკის მეშვეობით საკმაოდ მარტივი საქმეა.

ყურადსაღებია აგრეთვე დერბენტის მცველ მეომართა გამოსახულება ქართულ სამხედრო ისტორიასთან დაკავშირებით. დერბენტის მცველნი ატარებენ გრძელ შუბებს და ხმლებს. მეომართაგან შუბების და ხმლების ტარება, ბუნებრივია, გასაოცარი არ არის, მაგრამ თავისთავად საინტერესოა, რომ ჯუჯეინის დაახლოებით თანადროულ ცნობაში სწორედ ქართველთა ბასრ შუბებსა და ხმლებზეა ლაპარაკი²². აგრეთვე ყურადსაღები უნდა იყოს გრძელი ფარების გამოჩენა ქართველთა შეიარაღებაში. მძლავრ არმიას, ცხადია, თავისუფლად შეიძლებოდა ჰქონოდა ორიენტიური ფარი. საინტერესოა ქვედა მეომარის საკითხიც. თუკი ეს მეომარიც დერბენტის მცველთა კომპოზიციას ეკუთვნის, რაც მეტად სავარაუდოა, აქაც ფიქსირებულია გრძელი ფარი, მხარზე გადადებული ხმალი, ოღონდ ქუდის მოყვანილობა სხვაგვარია.

კოლხების კომპოზიციაში შუაში მდგარ პიროვნებათა ტანსაცმელი სტილისტიკით, როგორც ითქვა, ძალიან ჰგავს მარჯვნივ მდგარი კოლხების ტანისამოსს. ოღონდ შუაში მდგომ კოლხთა თავსარქმელის შემთხვევაში, წემი აზრით, საქმე უნდა გვქონდეს არა ქუდთან, არამედ მუხარადთან.

ქართული ტანისამოსის კონტექსტში შესაძლოა აგრეთვე მნიშვნელოვანი იყოს ამორძალთა დედოფლების ტანისამოსი. ანტიკური ტრადიციის გავლენით შუა საუკუნეების დასავლეთევროპელები ამორძალთა საცხოვრებელს ათავსებდნენ ან საქართველოს სიახლოვეს, ტრაპიზონთან თუ კავკასიონს გადაღმა, ან კიდევ უშუალოდ ფაზისის სანაპიროზე. ეს გარემოება გახდა იმის მიზეზი, რომ ბევრ დასავლეთევროპულ ცნობას საქართველოს შესახებ ბოლოს აუცილებლად მიაწებებენ ინფორმაციას ქართველი ქალის მებრძოლი ბუნების შესახებ, რომ საქართველოს კეთილშობილი ქალები რაინდთა მხარდამხარ იბრძვიან სარკინოზთა წინააღმდეგ, რაც, ბუნებრივია, არც ქართული და არც აღმოსავლური წყაროებით არ დასტურდება. დასავლეთევროპელთა წარმოდგენაში ამორძალთა ქართველებთან დაახლოებას შესაძლოა ხელი შეუწყოს საქართველოში ქალების, თამარის და რუსუდანის, მეფობის ორმა ფაქტმაც (ეს ვარაუდი გამოთქმული აქვს ფონ დენ ბრინკენსაც). ეხსტორფის რუკაზე ამორძალთა დედოფლების ტანისამოსს შუბს, ფარს და ხმალს თუ

²² ჯუჯეინის ცნობები საქართველოს შესახებ. სპარსულ ტექსტს შესავალი წაუძღვარა, ქართული თარგმანი და შენიშვნები დაურთო რევაზ კიკნაძემ. თბილისი. 1974. გვ. 28-29.

გამოვაკლებთ, არ არის გამორიცხული, საქმე გვექონდეს მეცამეტე საუკუნის ქართველი ქალის სამოსთან. თავისუფლად შეიძლება, დასავლეთევროპელებს ისევე აქონოდათ ქართველი ქალების ტანსაცმლის შესახებ ინფორმაცია, მაგალითად, პალესტინაში მამაკაცებთან ერთად პილიგრიმად ჩასული ქართველი ქალების მოკაზმულობიდან. პალესტინაში მყოფ ქართველთა მეფე დავითის ქვრივზე, მონაზვნად აღკვეცილზე, ხომ იგივე ანსელუსი გვაწვდის ინფორმაციას. თუ ეს ვარაუდი გამართლებულია, მაშინ შესაძლოა ამორძალთა დედოფლების თავსაბურავების და ტანსამოსის სახით ქართველ ქალთა ტანსაცმელი და ქედები იყოს ჩვენს წინაშე.

ფაქტიურად ებსტორფის მსოფლიოს რუკა არის ქართველთა შესახებ შუა საუკუნეების დასავლეთევროპული ცნობების, თავისი გოგის და მაგოგის მცველებით თუ ამორძალთა მსგავსად მებრძოლი ქალებით, ხატოვანი სურათი.

ებსტორფის მსოფლიოს რუკაზეც, სხვა შუა საუკუნეების რუკების მსგავსად, საქართველოს სახელმწიფოდ მოაზრებულ ტერიტორიას აქვს საკრალური ფუნქცია. და ესეც არის იმის მიზეზი, რომ რუკაზე ამ ტერიტორიას საკმაოდ დიდი ადგილი ეთმობა. ამ საკრალურ ფუნქციას ქმნის ორი გარემოება: არარატის მთაზე მოთავსებული ნოეს კიდობანი, რომელიც მეთორმეტე-მეთოთხმეტე საუკუნეებში საქართველოს სამეფოში მოიაზრება, და ჩაკეტილი, აპოკალიპტური, ანტიქრისტეს დამხმარე ხალხების დარაჯობის ფუნქცია.

ებსტორფის მსოფლიოს რუკასთან დაკავშირებით აქ კიდევ ერთ საკითხს შევეხები. კონრად მილერი თვლიდა, რომ ებსტორფის რუკა არის არა უშუალოდ შუა საუკუნეების ნაყოფი, არამედ ოდნავ განსხვავებული ასლი ანტიკურ-რომაული მსოფლიოს რუკისა. თავისი ვარაუდის ერთ-ერთ საბუთად მილერს ისიც მოჰყავდა, რომ რუკაზე დიდი ადგილი უჭირავს არგონავტთა ლეგენდას, რისი საფუძველიც მხოლოდ ანტიკურობაში შეიძლება ყოფილიყო. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით მართებულია პარტმუტ კუგლერის შენიშვნა, რომ რუკის ავტორს ამ მოტივის აღება შუა საუკუნეების მასალიდანაც შეეძლო²³. არგონავტების ლეგენდას და კოლხებს თავისი მყარი ადგილი ეკავათ შუა საუკუნეების ევროპაში ფართოდ გავრცელებულ ტროას რომანების ციკლში. კოლხეთისაკენ მოგზაურობისას იასონს ტროაში არ მიიღებენ. იასონის თანმხლები პერკულესი შემდგომში შურს იძიებს და ტროას დაანგრევს ბერძნული ჯარით. თავის მხრივ ტროელები ბერძნებზე შურს იძიებენ ელენეს მოტაცებით, რაც შემდგომ დიდი ომის მიზეზი გახდება. ეს ვერსია შემოინახა დარეს ფრიგიელის გვიანანტიკურმა რომანმა “De excidio Troiae historia” და აღნიშნული ვერსია შუა საუკუნეების ევროპაში დიდი პოპულარობით სარგებლობდა. სწორედ ტროას რომანის აღნიშნული ვერსიის გათვალისწინება გვაგებინებს ებსტორფის რუკაზე გაკეთებული წარწერის აზრს, რომ ოქროს საწმისის მოტაცებამ გამოიწვია ბერძენთა და ტროელთა ომი.

სხვათა შორის, ებსტორფის რუკიდანაც კარგად ჩანს, რომ ქართველები და საქართველო შუა საუკუნეების ევროპელთათვის განსაკუთრებით ორი ნიშნით იყო სიმპათიური. პირველი ასპექტი და მთავარიც, ბუნებრივია, ქრისტიანობაა. მაგრამ ქართველებისადმი ამ კეთილგანწყობას ერთგვარად ანტიკური საფუძველიც უმაგრებდა ზურგს კოლხეთის სამეფოს სახით. ტროასა და ტროელებისადმი დასავლეთევროპელთა განსაკუთრებულ თაყვანისცემას განაპირობებდა ის ფაქტი, რომ, რომაელთა მსგავსად, ზოგიერთი დასავლეთევროპული სამეფო სახლი თუ ხალხი თავიანთ წინაპრებად ტროელებს და თავიანთ პირვანდელ სამშობლოდ

²³ Hartmut Kugler. Die Ebstorfer Weltkarte. Ein europaisches Weltbild im deutschen Mittelalter. In: Zeitschrift für Deutsches Altertum und Deutsche Literaturc. 116. 1987. გვ. 22-23

ტროას სახავედა. შესაბამისად, ტროელებთან დაკავშირებული კოლხებიც ასეთივე სიმპათიით სარგებლობდნენ დასავლეთევროპელებთან. ნემი ახრით, ანტიკური კოლხეთის და ქრისტიანული საქართველოს მთლიან პოზიტიურ ჭრილში აღქმას ის ფაქტიც აძლიერებდა, რომ შუა საუკუნეების ქრისტიანული საქართველო დასავლეთევროპელთათვის მიუღებელი ბიზანტიის ერთგვარ საპირწონედაც ჩანდა.

Resume

Alexander Tvaradze

The Colchis and Georgian Warriors of Derbend on the World Map from Ebstorf

Images of colchis and ancient georgian warriors of derbend on the world map from Ebstorf. The article is focused on the 13th century world map from Ebstorf. Special attention is paid to those parts of the map, which depict the colchis i.e. ancient georgians, connected with Argonauts legend and the georgian warriors at the derbend fortress, defenders of the South Caucasus from the northern invaders.